

LEGAL CERTAINTY AND PARTY AUTONOMY IN CONFLICT OF LAWS

SIMONA TRÁVNÍČKOVÁ

Faculty of Law, Masaryk University, the Czech Republic

Abstract in original language:

Cílem této práce je představit koncept kolizně omezené volby práva na právo států, které mají s mezinárodní transakcí rozumný vztah, a koncept neomezené volby práva základní kolizní normou a srovnat míru právní jistoty účastníků smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem v obou těchto konceptech. Práce hodlá ověřit hypotézu, že koncept volby práva omezené pouze na volbu práva těch států, které mají k mezinárodněprávní transakci rozumný vztah, nabízí nižší úroveň právní jistoty než koncept kolizně neomezené volby práva.

Key words in original language:

Autonomie vůle stran; neomezená volba práva; omezení volby práva; interest analysis.

Abstract:

The aim of this paper is to introduce the concept of choice of law limited by the basic conflict rule and the concept of free choice of law and to compare a level of legal certainty of subjects of contractual commercial legal obligations in two different approaches – free choice of law on one side and choice of law limited on choosing the law of the state that bears a reasonable relation to the transaction on the other side. This paper wants to verify a hypothesis that the conception of choice of law limited by the basic conflict rule gives a lower standard of legal certainty to the contracting parties about the application of a chosen law as a governing law than the conception of free choice of law.

Key words:

Party autonomy; free choice of law; limitations of choice of law; interest analysis.

1. ÚVOD

Volba práva pro regulaci právních vztahů s mezinárodním prvkem je odrazem obecného soukromoprávního principu autonomie vůle stran v kolizním právu. Volba práva se postupem času stala základním řešením pro určování rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy, a to na obou stranách Atlantického oceánu. Vítězství autonomie vůle stran v kolizním právu poskytuje stranám závazkových právních vztahů s mezinárodním prvkem velkou míru právní jistoty, že soud nebo rozhodčí orgán upřednostní při určování rozhodného práva v první řadě právo zvolené stranami smlouvy. A teprve v případě neexistence zvoleného práva bude rozhodné právo určovat podle náhradních hraničních určovatелů.

Existuje řada koncepcí, které na volbu práva pohlížejí odlišně z hlediska jejího obsahu, rozsahu a omezení. Lze se proto setkat s přístupy, které umožňují svobodnou a ničím neomezenou volbu práva. Vedle toho existují i přístupy, které umožňují volbu práva jen ve vymezených případech a limitují volbu práva na přesně specifikovaný okruh právních řádů. Někde mezi těmito krajními přístupy se nachází i koncepce volby práva, která v základním

přístupu omezuje autonomii stran smlouvy ve volbě práva na právo těch států, které mají s právním vztahem rozumný vztah.¹

Tento přístup se začal opětovně rozebírat v polovině devadesátých let ve Spojených státech amerických, kdy se uvažovalo o revizi článku 1 Uniform Commercial Code (dále jen jako "UCC"). Uvažovalo se především o tom, zda má být v UCC pro nespotebitelské spory zavedena po vzoru Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen jako "Římská úmluva") "neomezená volba práva"² nebo zda má být pouze modifikováno jeho stávající znění omezující volbu práva na právo států, které mají s právním vztahem rozumný vztah.³ Po dlouhých debatách byl zvolen první přístup. Volba práva do té doby kolizně omezená pro nespotebitelské spory pouze na ty státy, které mají s daným právním řádem rozumný vztah, tak byla v UCC rozšířena i na ty státy, se kterými mezinárodní transakce žádný vztah nemá.

Pro evropskou tradici právního myšlení je velmi typický důraz na právní jistotu založenou na předvídatelných právních pravidlech. Pro angloamerický přístup je typická preference přístupu ad hoc, zohledňování konkrétních okolností daného případu, soudcovská pravomoc precedentem tvořit právo v případě, že jasné právní pravidlo chybí. Přestože tyto systémy vykazují značnou míru odlišnosti, je nutné konstatovat, že právě v oblasti kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy jsou si oba koncepty v současné době velmi blízké. Oba stojí na preferenci autonomie vůle stran a umožňují – každý po svém – volbu rozhodného práva pro regulaci smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem.

Cílem této práce je představit oba výše zmíněné koncepty a porovnat míru právní jistoty subjektů mezinárodněprávních obchodních vztahů,⁴ kterou účastníkům právních vztahů s mezinárodním prvkem přináší. Práce hodlá ověřit hypotézu, že koncept volby práva omezené pouze na volbu práva těch států, které mají s mezinárodněprávní transakcí rozumný vztah, nabízí nižší úroveň právní jistoty než koncept kolizně neomezené volby práva.

---

¹ V anglickém originále se hovoří o právu států, které mají *reasonable relationship* s kontraktem, tzv. *interested states*. To lze do češtiny otrocky překládat jako právo zainteresovaných států, či více volně jako právo dotčených států. Termín "dotčený stát" je české právní vědě bližší než termín zainteresovaný stát, ale nejedná se o zcela zaměnitelné pojmy. Zainteresovaný stát je takový stát, který má zájem na tom, aby se na určitý právní vztah aplikovalo jeho právo. Dotčený stát je stát, který má s určitým závazkovým právním vztahem jakoukoli vazbu (místní, personální apod.). Neznamená to tedy, že by dotčený stát měl mít nutně zájem na tom, aby jeho právo bylo na určitý právní vztah aplikováno. Z toho plyne, že lze omezovat volbu práva buď na právo zainteresovaných států nebo na právo dotčených států, přičemž jejich okruh se v různých případech může různit. V obecné rovině se v obou případech jedná o omezení volby práva na předem nespécifikovaný okruh právních řádů.

² Rozuměj volba práva neomezená v samotné kolizní normě, ale omezená dalšími instrumenty obsaženými v Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva), resp. v nařízení č. Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

³ Tedy právě právo zainteresovaných států.

⁴ Tzn. mezinárodněprávních závazkových vztahů s vyloučením speciálních úprav pro spotřebitelské, pojišťovací a pracovněprávní spory.

2. PRÁVNÍ JISTOTA

Jak již bylo řečeno, právní jistota v soukromoprávních vztazích je jedním z těch principů, na které klade kontinentálněprávní uvažování velký důraz. Druhým z velmi podstatných principů vlastních kontinentálnímu právu je předvídatelnost řešení sporu, který z právního vztahu v budoucnu může vzejít. Boj mezi právní jistotou a ekvitou je tak starý jako právo samo.⁵ Na jedné straně stojí veřejný zájem na jasných, rovných a předvídatelných pravidlech (preferuje se *legislation*), proti tomu stojí zájem na rozhodování konkrétních sporů s přihlédnutím k jejich specifickým podmínkám daného sporu (preferuje se *judicature*). Často se říká, že *legislation* má blíže k abstraktnímu a systematickému myšlení kontinentálních Evropanů, zatímco systém založený na soudcovském rozhodování vyhovuje spíše praktickému a empirickému stylu Britů a Američanů.⁶ Jedním z výsledků těchto rozdílných přístupů je potom i předpoklad jiné míry právní jistoty subjektů soukromoprávních vztahů v obou těchto konceptech.

Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem jsou velmi specifickou oblastí, pro niž je typická počáteční neukotvenost právních vztahů k jednomu právnímu řádu a z toho na první pohled plynoucí nezřetelnost kogentně stanovených práv a povinností obou smluvních stran. I proto je třeba, aby se oba výše zmíněné principy – právní jistota a předvídatelnost – odrážely podstatnou měrou i v kolizním právu. To platí alespoň z pohledu kontinentálního Evropana.

Není třeba příliš zdůrazňovat, že právě v otázce právní jistoty a předvídatelnosti se objevuje zásadní rozdíl mezi soukromoprávními vnitrostátními vztahy a těmi s mezinárodním prvkem. Na čistě vnitrostátní soukromoprávní vztahy dopadá předem předvídatelná národní právní regulace. Vnitrostátní právní vztah, resp. spor z něj plynoucí je jak místně, tak časově i personálně ukotven k jednomu státu a jeho právu. Vnitrostátní právní regulace se může měnit v čase trvání právního vztahu, ale i tyto změny se odráží v právním vztahu předvídatelným způsobem.⁷ Formulace smluvních ujednání probíhá, resp. má plnou možnost probíhat se znalostí obecné právní úpravy a plně a vědomě má na ni možnost navazovat. Při sjednávání vnitrostátních závazků jejich subjekty vědomě mění dispozitivní ustanovení národního právního řádu, přičemž počítají s dopadem kogentních soukromoprávních a veřejnoprávních norem na jejich právní vztah. Míra právní jistoty ohledně obsahu práv a povinností plynoucích z jejich závazkového vztahu, stejně jako možnost předvídat, kde a podle jakých norem a jakým procesem bude jejich případný spor řešen, je ve vnitrostátních sporech vysoká.

Míra jistoty ohledně právní regulace soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem je ovšem naprosto odlišná. Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem nejsou přirozeně vázány k určitému právnímu řádu. Jsou uzavírány ve velmi nestálém, proměnlivém prostředí. V okamžiku uzavírání smlouvy přirozeně nelze určit, kdo bude ve sporu žalobcem a kdo žalovaným, stejně tak je nejisté, kde se bude případný spor řešit. Z těchto důvodů nelze určit,

---

⁵ Neuhaus, P. H. Legal Certainty versus equity in the conflict of laws. *Law and Contemporary Problems*, 1963, č. 28, s. 795.

⁶ Neuhaus, P. H. Legal Certainty versus equity in the conflict of laws. *Law and Contemporary Problems*, 1963, č. 28, s. 795.

⁷ V českém právním řádu se toto odráží v přechodných ustanoveních jednotlivých zákonů, kde je definováno, jak se změna právní úpravy projeví v již existujících právních vztazích.

kteřé právní normy budou na daný právní vztah aplikovány.⁸ A to vyvolává onu značnou míru nejistoty o osudu celého smluvního závazkového vztahu.

Ačkoli *pacta sunt servanda* a pány smlouvy jsou její smluvní strany, přesto nelze smlouvu vytrhnout z účinků některého právního řádu a považovat ji za self-executive.⁹ Současná právní věda až na výjimky zastává názor, že soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem budou vždy podřízeny některému právnímu řádu.¹⁰ V zásadě lze ale říci, že až do okamžiku vzniku sporu mezi stranami smluvního závazkového, který si autoritativní řešení vyžádá, účastníci smlouvy po právním řádu dopadajícím na smluvní závazkový vztah pátrat nemusí a velmi často ani nepátrají.¹¹ Až po vzniku sporu začnou strany hledat oporu pro svá tvrzení v rozhodném právu, jehož určení může být komplikované a závisí podstatnou měrou na tom, kde bude spor rozhodován. Pokud výsledek aplikace kolizních norem nezávisí na jasně stanovených právních pravidlech, ale je závislý na přesvědčení soudu o vyvažování zájmů stran v daném sporu, pak je právní jistota a předvídatelnost řešení sporu nižší.¹²

Nejistota ohledně osudu závazkových vztahů s mezinárodním prvkem pramení tedy především z toho, že v okamžiku uzavírání smlouvy není zcela zřejmé, kterému právnímu řádu je smluvní závazkový vztah podřízen. Posílení právní jistoty lze provést řadou způsobů. Některé z nich jsou více reálné a realizovatelné, jiné méně.¹³ Jedním z řešení, které se vyvinulo především pro oblast závazkových vztahů s mezinárodním prvkem a v současné době je hojně uplatňováno, je volba práva pro regulaci právních vztahů¹⁴ spojená s prorogací

---

⁸ Obecný nebo rozhodčí soud se bude při posuzování této otázky řídit vlastním procesním právem, vlastními kolizními normami. A proto je bez současné prorogace nebo platně uzavřené rozhodčí doložky obtížné předvídat, kde a podle jakých norem bude spor rozhodován.

⁹ Výrazem "self-executive" je míněna situace, kdy je smlouva vytržena z vazeb ke konkrétnímu právnímu řádu a právní vztah takovou smlouvou založený se reguluje pouze ustanoveními ve smlouvě.

¹⁰ Objevují se i tendence vedoucí k "samoregulaci" právního vztahu pouze samotnými smluvními ustanoveními, popř. regulaci právního vztahu pouze nestátními prostředky bez vazby na konkrétní právní řád. Tyto tendence odkazující na *lex mercatoria* se ale prozatím neprosadily.

¹¹ Jedním z pravidel platících v soukromoprávních vztazích je i známé "není žalobce – není soudce". Z tohoto pohledu může být smlouva *de facto* self-executive a to až do okamžiku, kdy vznikne spor týkající se této smlouvy (spor o její platnost, o plnění ze smlouvy apod.). V okamžiku, kdy vznikne spor, který je předložen k řešení soudu nebo rozhodčímu orgánu, je nutné hledat rozhodné právo pro závazkový vztah. Od toho okamžiku již smlouvy není self-executive, jelikož je na ní aplikováno nalezené rozhodné právo.

¹² Boer Th. M. De. *Facultative choice of law : the procedural status of choice-of-law rules and foreign law*. In *Recueil des Cours*, 1996, č. 257, s. 301.

¹³ Nabízí se samozřejmě univerzální unifikace hmotněprávních norem (v současné době těžko reálně představitelné řešení), nebo univerzální unifikace kolizních norem (ta je o stupeň jednodušší, ale ve skutečně univerzálním měřítku obdobně obtížně realizovatelná).

¹⁴ Předpokladem pro toto řešení je harmonizace kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem alespoň do té míry, že je možné spoléhat na to, že zvolené právo bude skutečně aplikováno, ať již je o vzniklém sporu rozhodováno kdekoli. Tato problematika bude dále diskutována.

soudu. Volba takového sudiště, které umožňuje volbu práva, a současná volba práva je tou z metod, které právní jistotě a předvídatelnosti přispívají v současné době asi nejvíce.¹⁵

3. VOLBA PRÁVA PRO REGULACI PRÁVNÍHO VZTAHU

Odhlédnuto od dále rozebíraných specifických omezení, obecná myšlenka umožnění volby rozhodného práva je založena na tom, že zvolí-li si smluvní strany právo pro regulaci jejich právního vztahu, ví již okamžiku volby práva, jakému právnímu režimu jejich závazkový vztah podléhá. Volbou práva pro regulaci závazkového vztahu se ukotví právní vztah k některému právnímu řádu a stabilizují se tak práva a povinnosti smluvních stran již v okamžiku provedené volby.¹⁶ A již v průběhu kontraktace a později i v průběhu existence smluvního vztahu se mají možnost chovat tak, jak rozhodné právo předpokládá, aby se vyhnuly případným nepříjemným dopadům jeho kogentních norem. Právní regulace smluvního závazkového vztahu s mezinárodním prvkem, který byl do té doby řízen pouze smluvními ustanoveními, získá rámec daný kogentními normami zvoleného práva. Mezery speciálně smluvně neupravené jsou vyplněny dispozitivními ustanoveními práva rozhodného. Na základě toho lze tedy uzavřít, že možnost zvolit si právo pro smluvní závazkový vztah s mezinárodním prvkem je velmi podstatným prvkem objevujícím se v moderním kolizním právu, který zásadním způsobem přispívá k právní jistotě subjektů mezinárodněprávních vztahů.¹⁷

Smutným paradoxem takto posílené právní jistoty je skutečnost, že ani právo zvolené stranami nemusí být v konečném důsledku právem rozhodným pro daný závazkový vztah. V praxi totiž neexistuje absolutně neomezená volba práva. Určitá její omezení existují vždy. Tato omezení lze rozdělit do několika okruhů. Může se jednat o omezení volby práva v základním kolizním řešení,¹⁸ omezení z důvodu povahy právního vztahu,¹⁹ omezení kogentními normami práva jinak rozhodného z důvodu ochrany slabší strany ve smluvním vztahu, omezení z důvodu aplikace imperativních norem, další omezení může vyplývat z aplikace výhrady veřejného pořádku apod. Různé koncepce volby práva k jejím omezením přistupují odlišně a využívají k tomu specifické prostředky. Použití různých kolizních předpisů umožňující volbu práva pro smluvní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem ale obsahující odlišnou koncepci její limitace může proto vést v jednom případě k přijetí volby práva, v jiném případě bude stejně provedená volba považována za neplatnou. Výsledkem toho je zmíněný paradox – prostředek k posílení právní jistoty a předvídatelnosti řešení nastalého sporu (volba práva) nemusí v konečném důsledku k aplikaci zvoleného práva jako práva rozhodného vůbec vést.

---

¹⁵ Boer Th. M. De. Facultative choice of law : the procedural status of choice-of-law rules and foreign law. In *Recueil des Cours*, 1996, č. 257, s. 301.

¹⁶ Ta může být obecně provedena v okamžiku vzniku právního vztahu, dodatečně, po vzniku sporu apod. To závidí na kolizních normách práva, kde bude vzniklý spor řešen.

¹⁷ Lando, Ole. *Contracts*. In *International encyclopedia of comparative law*. 1976, díl III *International private law*, kap. 24, s. 33.

¹⁸ Sama kolizní norma umožňující volbu práva obsahuje nějaké omezení ve vztahu k možnosti volit si právo.

¹⁹ Spotřebitelské spory, pojišťovací spory, spory z přepravy, spory mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem apod.

3.1 DVĚ KONCEPCE VOLBY PRÁVA

Ačkoli je tedy volba práva pro regulaci závazkových vztahů s mezinárodním prvkem hojně užívaným kolizním řešením, je nutné si uvědomit, že institut volby práva pro smluvní závazkové vztahy není v celosvětovém měřítku chápán totožně. Jednotlivé doktrinní přístupy k volbě práva se od sebe navzájem odlišují. Dále diskutované srovnání míry právní jistoty se bude týkat dvou doktrín. Jednou z nich je kolizně neomezená volba práva pro smluvní závazkové vztahy obsažená kupř. v Římské úmluvě, resp. nařízení Řím I. Tou druhou je kolizně omezená volba práva pouze na právo zainteresovaných států (právo států, které mají s právním vztahem rozumný vztah), tedy koncept tzv. interest analysis, který byl zakotven v UCC do roku 2001.

3.2 KOLIZNĚ NEOMEZENÁ VOLBA PRÁVA

Termín kolizně neomezená volba práva není zcela šťastný. Míní se jím zde to, že volba práva není omezena v základním přístupu, tedy v základní kolizní normě. V žádném případě to neznamená, že se jedná o volbu práva zcela neomezenou.

Základní kolizní norma může určit, zda mají smluvní strany možnost zvolit si pro svůj vztah jakýkoli existující právní řád nebo zda jsou v jeho volbě nějak omezeni.²⁰ Kolizně neomezená volba práva umožňuje smluvním stranám zvolit pro regulaci vztahu mezi nimi libovolný právní řád bez jakéhokoli omezení, které by se týkalo obsahu zvoleného právního řádu, nutné souvislosti mezi rozhodným právem a regulovaným právním vztahem, souvislosti mezi zvoleným právem a stranami sporu apod. Tato svobodná volba práva, *free choice of law*, tedy dává stranám plnou volnost ve výběru rozhodného práva.²¹

Příkladem formulace neomezené volby práva budiž článek 116 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém: "Le contrat est régi par le droit choisi par les parties,"²² nebo čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy: "Smlouva se řídí právem zvoleným stranami."

Faktická omezenost kolizně neomezené volby práva

Volba práva byla primárně zavedena proto, aby se předcházelo konfliktům v otázce aplikace rozhodného práva, nikoli proto, aby se stranám sporu umožnilo legálně se vyhnout použití jinak použitelných právních norem na jejich právní vztah.²³ Jak již bylo řečeno, svobodná volba práva současně nemusí a ve skutečnosti ani nemůže být zcela neomezená. Vždy zde

---

²⁰ V tuto chvíli bez ohledu na další mechanismy mezinárodního práva soukromého, které mohou neomezenou volbu práva usměrňovat.

²¹ Práva ve smyslu právního řádu určitého státu, nikoli práva jakožto určitého systému nestátních prostředků regulace.

²² Smlouva se řídí právem, které si strany zvolily (překlad autorka). Loi fédérale sur le droit international privé (LDIP).

²³ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 459.

musí existovat jisté brzdy, omezení, které jsou schopny korigovat nežádoucí dopady volby práva. Ty se vyskytují především ve třech základních případech:²⁴

- kdy existuje nerovná vyjednávací pozice strany smlouvy,
- kdy je třeba zamezit vyhýbání se zvlášť podstatným právním normám,
- kdy je třeba ochránit veřejný pořádek.

K tomu je třeba podotknout, že tyto mechanismy omezení aplikace zvoleného práva se mohou vyskytovat i v případě kolizně omezené volby práva, jíž bude věnována pozornost následovně. Nejedná se tedy o instituty používané výhradně v konceptu kolizně neomezené volby práva.

a) Nerovná vyjednávací pozice stran smlouvy

Projev autonomie vůle v kolizním právu ve smyslu možnosti zvolit si rozhodné právo pro závazkový vztah je odrazem obecného principu autonomie vůle stran. Postupem času dospěla teorie i praxe k závěru, že princip autonomie vůle stran je v soukromém právu aplikovatelný v plné míře pouze v těch případech, kdy jsou vyjednávací pozice stran srovnatelné, kdy v nich neexistují zásadní nerovnosti. Existují-li ale mezi subjekty výrazné nerovnosti ve vyjednávací pozici, právo se tyto nerovnosti snaží vyrovnávat. Strana se slabší vyjednávací pozicí (typicky se jedná o vztah podnikatel-spotřebitel) je tak právními normami zvýhodňována.

Z toho důvodu je i v kontextu mezinárodního práva soukromého nutné nalézt určité mechanismy, jak chránit stranu smlouvy se slabší vyjednávací pozicí.²⁵ Přístupů k tomuto řešení je samozřejmě několik. Může se jednat o kompletní vyloučení volby práva v případě výrazně nerovné vyrovnávací pozice subjektů smlouvy nebo pouze o její podstatné omezení. Předstupněm k takové regulaci je ovšem schopnost vzájemného odlišení těch právních vztahů, v nichž jsou si jejich subjekty reálně rovny, a těch právních vztahů, kde tomu tak z různých důvodů není a nemůže být. V současné době je v rozvinutých státech již standardem chránit jako slabší stranu závazkových vztahů spotřebitele. Někteří teoretikové jsou dokonce toho názoru, že vnitrostátní hmotněprávní úprava spotřebitelského práva již často sama o sobě poskytuje vysokou míru ochrany spotřebitele, proto kolizní právo v těchto případech funguje pouze jako pojistka skutečné ochrany slabší strany.²⁶ Ochranné tendence slabší ze stran se vyskytují i u smluv pojišťovacích a pracovních, jak je vidět v Římské úmluvě nebo nařízení Řím I.

V této souvislosti se stále objevuje otázka, zda jsou chráněny dostatečně i subjekty, které mají sice značně menší vyjednávací pozici, ale nejsou spotřebiteli. Jedná se především o případy, kdy jsou mezi podnikateli uzavírány adhezní smlouvy, kdy jedna ze stran ač podnikatel je

---

²⁴ Jeunger, Friedrich K. Appendix A: Letter from Friedrich K. Jeunger to Harry C. Sigman, Esq., June 23, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 449.

²⁵ U volby práva umožňuje silnější vyjednávací pozice prosazení takové volby práva pro regulaci závazkového vztahu, která bude pro jednu ze stran výhodná na úkor strany druhé.

²⁶ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 461

v citelně horším vyjednávacím postavení. Kramer v těchto případech přichází s myšlenou kolizně výhodnějšího postavení strany se slabší vyjednávací silou, které by byla kolizní normou dána možnost aplikovat pro ni výhodnější právo (právo státu, kde sídlí, nebo zvolené právo).²⁷ V obecné rovině lze uzavřít, že otázka ochrany podnikatelských subjektů se slabší vyjednávací silou²⁸ vyřešena stále není a její řešení se v dohledné době ani nerýsuje.²⁹

b) Zamezení vyhnouti se zvláště podstatným právním normám

Jedno z možných omezení autonomie stran v kolizním právu vyplývá i z veřejného pořádku. A to jak z jeho pasivní části – tzv. výhrady veřejného pořádku, tak z jeho aktivní složky – aplikace mezinárodně kogentních norem. Mezinárodně kogentní normy nejsou pouhými obyčejnými kogentními normami, jak je chápe vnitrostátní právo, tedy normy, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Otázka vymezení, co to vlastně mezinárodněkogentní normy jsou, je jednou z nejobtížnějších otázek mezinárodního práva soukromého, už jen proto, že pojem mezinárodně kogentních norem není nikde definován a není pevně vymezen jejich okruh.³⁰

Imperativní normy (mezinárodně kogentní normy) jsou takové normy, jejichž povaha je tak zásadní, že jejich aplikaci nelze pominout, ani pokud se právní vztah řídí právem, jehož součástí tyto normy nejsou. Nelze jednoduše říci, že to jsou pouze normy práva veřejného. Imperativní povahu mají v našem právním řádu i některá ustanovení práva soukromého, např. některé normy rodinného nebo pracovního práva.³¹ Obecně lze tedy říci, že každá mezinárodní kogentní norma je kogentní normou, a to kogentní normou zvláštní povahy a jakési vyšší síly, zatímco každá kogentní norma rozhodně mezinárodně kogentní normou není.

Aplikace mezinárodně kogentních norem ve svém výsledku znamená, že i při použití zvoleného práva může být přiznán účinek právním normám jiného státu, jestliže tyto musí být v souladu s právem jiného státu ve stanoveném rozsahu aplikovány bez ohledu na to, kterým právem se smlouva řídí.³² Aplikace imperativních norem tedy ve výsledku znamená odepření aplikace norem zvoleného práva.³³

c) Výhrada veřejného pořádku

---

²⁷ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 462

²⁸ Kupř. vztah obchodního řetězce a jeho dodavatele.

²⁹ K tomuto tématu viz Edwards, Pamela: *Into the Abyss: How Party Autonomy support Overreaching through the Exercise of Unequal Bargaining Power*. *John Marschall Law Review*, 2003, č. 36.

³⁰ O jejich obecné vymezení pro potřeby nařízení Řím I. se zákonodárci pokusili v jeho článku 9.

³¹ Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. Brno : Doplněk, 2004, s. 233 a násl.

³² Srov. čl. 7 Římské úmluvy.

³³ K imperativním normám jako limitu autonomie vůle stran v kolizním právu viz kupř. Trávníčková, Simona. *Limitation of choice of law - mandatory and internationally mandatory rules*. In *Dny práva - 2008 - Days of law*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 788-798.

Výhrada veřejného pořádku je další z typických možností odmítnutí aplikace zvoleného práva. Na rozdíl od použití imperativních norem přichází výhrada veřejného pořádku ex post, tedy po zjištění rozhodného práva a jeho obsahu. Pokud soud nebo rozhodčí orgán při zjišťování rozhodného práva dospěje k závěru, že použití nalezených norem by bylo ve zřejmém rozporu s veřejným pořádkem státu místa řešení sporu, je třeba aplikaci takových norem práva rozhodného odmítnout.

3.3 KONCEPT INTEREST ANALYSIS

Koncept interest analysis původně vychází z jedné z nejrozšířenějších doktrín mezinárodního práva soukromého ve dvacátém století v USA – *governmental interest analysis*. Jejím tvůrcem byl Brainard Currie. Interest analysis od ní ale v současné době vykazuje zásadní odlišnosti. Původní Currieho *governmental interested analysis* odmítá klasické pojetí kolizních norem. Dává přednost zájmům státu, které jsou vyjádřeny v hmotněprávních normách, i v situacích, které obsahují cizí prvek.³⁴ Currieho původní *governmental interested analysis* je postavena na velmi výrazné preferenci užití legis fori při řešení kolizí jednotlivých právních řádů. Podle této doktríny se rozhodné právo určuje podle toho, zda je dán zájem určitého státu na aplikaci vlastních právních norem, kterými takový stát sleduje určité cíle.³⁵ Přednost mají hmotněprávní normy toho státu, u kterého je dán nejvýraznější zájem na dosažení cílů sledovaných jeho normami.³⁶ V případě, že dojde ke středu zájmů dvou států, použije se legis fori, pokud je jedním ze zainteresovaných států stát soudu.³⁷

Interest analysis, jejímž zastáncem je kupř. prof. Larry Kramer, sice také dbá na zájmy státu na aplikaci vlastního práva, přitom ale nepreferuje aplikaci legis fori. Interest analysis v pojetí Kramera³⁸ vychází z toho, že každé právo je přijímáno za určitým účelem.³⁹ Stejně tak i aplikace práva by měla být ovlivněna rozumným důvodem, účelem. Otázkou zůstává, jak definovat onen státní zájem a jak určit, které právo lze považovat za právo zainteresovaných států. Kramerovy úvahy nad pojmem *state interest* ústí v to, že *state interest* je synonymem pro "účel", "politický záměr", za kterým byly právní normy určitého státu vydávány. Pokud by platilo, že státy nejednají za určitým účelem (že tedy neexistuje žádný *state interest*), pak by platil logický nesmysl, že právo nemá žádný účel. Podle Kramera tedy základní otázka nestojí v tom, zda existuje nějaký *state interest*, protože ten nutně existuje vždy, ale otázka zní, do jaké míry a jakým způsobem je možné takový existující státní zájem promítat

---

³⁴ Kegel, Gerhargd. Fundamental Approaches. In International encyclopedia of comparative law. 1986, díl III International private law, kap. 3, s. 29.

³⁵ Hradilová, V. Vývoj doktrín mezinárodního práva soukromého v USA. Právník, 2007, č. 8.

³⁶ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 455.

³⁷ Více k *governmental interested analysis* lze nalézt ve stručnosti kupř. v Kegel, Gerhargd. Fundamental Approaches. In International encyclopedia of comparative law. 1986, díl III International private law, kap. 3.

³⁸ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 456.

³⁹ V případě, že by tomu tak nebylo, tak by právo nemělo žádný smysl, právo tedy rozumně nějaký svůj účel – smysl mít musí.

do kolizního práva. Zájem státu je v závazkovém právu podle Kramera vyjádřen kupř. tak, že stát zakazuje stranám vytvářet určité druhy smluv.⁴⁰ Zájem stran ve vnitrostátních vztazích je tak vždy podřízen zájmu státu na tom, jaké konkrétní smlouvy dovolí stát uzavírat a jaké nikoli. Toto se projevuje v obsahu vnitrostátně použitelných hmotněprávních norem. Obdobně by mělo dle Kramera být umožněno státu projevit svůj zájem i v oblasti kolizních norem. Jedním ze stěžejních rozdílů mezi Kramerovým a Currieovým přístupem je tak v tom, že Kramer neomezuje aplikaci cizích právních řádů a nepreferuje lex fori. Kramerův přístup podmiňuje aplikaci rozhodného práva ve sporech s mezinárodním prvkem existencí podstatného vztahu mezi právním vztahem a aplikovatelným právem, což dostatečně vyjadřuje onen zájem zainteresovaného státu na aplikaci jeho hmotněprávních norem na daný právní vztah. A contrario, na právní vztah tak nelze aplikovat právo takového státu, který v daném právním sporu není rozhodným způsobem zainteresován.

Koncepce interest analysis tedy omezuje volbu rozhodného práva pouze na ty státy, které mají zájem na tom, aby bylo na určitý právní vztah aplikováno jejich právo. Otázkou samozřejmě je, které konkrétní státy to jsou. Rozhodnutí o tom je samozřejmě v pravomoci soudce. Ve vztahu k volbě práva potom ve své podstatě staví doktrína *interest analysis* další překážku. Tím, že omezuje možnost volby práva pouze na určitý okruh právních řádů, které mají vazbu k právnímu vztahu, a tak vylučuje možnost volby neutrálního práva, jak tom bude pojednáno níže.

Požadavek právní jistoty je typický pro kontinentální prostředí, kde stabilita a jistota účastníků právních vztahů ustupuje nejistému vyvažování práv a povinností ad hoc v anglo-americkém právu. Z tohoto pohledu je velmi zajímavé sledovat historický vývoj nahlížení na volbu práva v obou těchto právních systémech. Přes zcela odlišný vývoj kolizního práva v Evropě a v USA se v obou oblastech jinými prostředky dospělo, co se volby práva týče, v podstatě k obdobnému výsledku na počátku nového tisíciletí. Omezení volby práva pouze na právo států, které mají s právním vztahem rozumný vztah, bylo v UCC zakotveno až do roku 2001.⁴¹ Po dlouhých diskusích byl tento koncept opuštěn a do kolizní úpravy nespotebitelských závazkových byla po vzoru Římské úmluvy a ostatních důležitých mezinárodních úmluv zavedena neomezená volba práva. Současný § 1-301 UCC, který upravuje volbu práva, kolizně volbu práva nijak neomezuje a dovoluje smluvním stranám zvolit si jakékoli právo.⁴² Limitace volby práva v § 1-301 (f) UCC spočívá v současné době ve výhradě veřejného pořádku, která umožňuje soudům neaplikovat zvolené právo v tom rozsahu, ve kterém je v rozporu s veřejným pořádkem jinak rozhodného práva.

---

⁴⁰ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Signam, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 457.

⁴¹ Článek I-105 UCC zakazoval stranám volbu práva v případě, že neexistoval žádný rozumný vztah mezi zvoleným právem a právem daným právním vztahem. V této kolizně omezené volbě práva se tak jasně promítala doktrína *interest analysis*. Vycházela z toho, že jen ty státy, které mají rozumný vztah k právnímu vztahu, mají zájem na tom, aby jejich právo bylo na daný právní vztah aplikováno.

⁴² Přesto v roce 2005 to byl pouze jeden stát - Virgin Islands - který revidovaný článek 1 UCC v celém jeho rozsahu začlenil do svého vnitrostátního práva. Více viz Graves, Jack M. Party Autonomy in Choice of Commercial Law: The Failure of Revised U. C. C. § 1-301 and a Proposal for Boarder reform. *Seton Hall Law Review*, 2005-2006, č. 59, s. 59.

Friedrich K. Juenger jako odpůrce interest analysis byl zastáncem toho názoru, že ponechání interest analysis v UCC (vazbu volby práva pouze na právo států s rozumným vztahem k právnímu vztahu) by šlo ostře proti tendencím, které převažují ve všech ostatních rozvinutých právních systémech. Z komparativního pohledu je pro Juengera přijatelnější pragmatismus, který vede k zavedení neomezené volby práva tak, jak jej zná kupř. Římská úmluva,⁴³ než ponechání omezení volby práva zájmem státu, ať už je tento definován jakkoli. S tímto postojem Breinerd Kramer zásadním způsobem nesouhlasí, když říká, že zavádět nějakou právní regulaci jen proto, že obdobná existuje v jiných státech, je nesmyslné.⁴⁴ Ale jak již bylo řečeno, na konci dlouhých debat zvítězil Juengerův pragmatismus.

4. SROVNÁNÍ OBOU KONCEPTŮ

Po nastínění myšlenkových základů obou přístupů je možné uvažovat o dopadu těchto konceptů na první jistotu účastníků obchodněprávních závazkových smluvních vztahů a předvídatelnost řešení nastalých sporů z takových právních vztahů.

Základní otázkou tedy je, zda je z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti přínosnější omezovat volbu práva na právo zainteresovaných států, tedy států, které mají rozumný vztah k právnímu vztahu, nebo umožnit neomezenou volbu práva, kterou potom limitovat jinými prostředky.⁴⁵

4.1 PRÁVO S ROZUMNÝM VZTAHEM K PRÁVNÍMU VZTAHU

Cílem limitace volby práva z pohledu interest analysis je omezit možnost volby práva jen na takové právní řády, které mají nějakou spojitost s daným právním vztahem. Kramer tuto limitaci obhajuje tak, že autonomie vůle stran v kolizním právu existuje proto, aby byly jednodušeji řešeny možné konflikty jednotlivých právních řádů, a nikoli proto, aby se stranám smlouvy umožnilo vyhnout se použití práva, které by se aplikovalo při neexistenci možnosti zvolit si vlastní právo.⁴⁶ Další odpůrci neomezené volby práva argumentují tím, že rozšíření rozsahu volby práva může vést ke zneužívání a obcházení práva tak, že stát bude zbaven možnosti chránit a zvýhodňovat svými zákony své vlastní občany.⁴⁷

V případě omezení volby práva na právní řády se vztahem k právnímu vztahu se objevuje zásadní otázka - které státy lze v rámci této teorie považovat za ty, které mají na věci onen "zájem", které mají s právním vztahem zmíněný rozumný vztah. Nejistota o tom, který stát je

---

⁴³ Juenger, Friedrich K. Appendix A: Letter from Friedrich K. Juenger to Harry C. Sigman, Esq., June 23, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 446.

⁴⁴ Kramer se vyjadřuje v tom smyslu, že zavádět neomezenou volbu práva do UCC jen proto, že se takový přístup objevuje kupř. v Římské úmluvě, je nesmysl. Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 458.

⁴⁵ Materializované kolizní normy ve specifických případech, výhrada veřejného pořádku, imperativní normy apod.

⁴⁶ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 459.

⁴⁷ Graves, Jack M. Party Autonomy in Choice of Commercial Law: The Failure of Revised U. C. C. § 1-301 and a Proposal for Boarder reform. Seton Hall Law Review, 2005-2006, č. 59, s. 59.

možné v konkrétním právním vztahu považovat za zainteresovaný, způsobuje zásadní problémy při vymezování okruhu hypoteticky volitelných práv. Kramer v určování toho, který stát je státem zainteresovaným, nevidí žádný zásadní problém. Podle něho je zainteresovaným státem ten stát, kde má jedna ze smluvních stran sídlo nebo kde podniká, stejně tak jako jakýkoli stát, se kterým má daná smlouva přímou ekonomickou spojitost.⁴⁸ Za právo s oním rozumným vztahem je často považováno právo státu, kde byla smlouva uzavřena, kde je místo plnění smlouvy, kde je některá ze stran domicilovaná, kde má některá ze stran hlavní sídlo svých obchodních aktivit.⁴⁹ Ve skutečnosti je ale pojem "právo zainteresovaného státu", resp. právo státu, který má rozumný vztah s dotčeným právním vztahem, vágní a na právní jistotě subjektů právních vztahů podstatným způsobem ubírá.⁵⁰ Posouzení toho, které právo má nebo nemá rozumný vztah s dotčeným právním vztahem, je samozřejmě úlohou soudu. Soudům z mnoha praktických důvodů⁵¹ nelze vyčítat preferenci aplikace legis fori. Proto je více než pravděpodobné, že soudce za právo s rozumným vztahem ke sporu označí především legem fori, případně právo sídla smluvních stran.

Zásadní problém se vyskytne především v případě, kdy bude stranami zvoleno právo takového státu, který soud za zainteresovaný nebude považovat. V takovém případě se bude jednat o neplatnou volbu práva a soud bude určovat rozhodné právo sám za použití jiných kolizních kritérií. Z toho plyne, že zásadní požadavek právní jistoty účastníků právního vztahu o tom, jakým právem se jejich práva a povinnosti řídí, je omezováním volby práva na právo státu s rozumným vztahem k právnímu vztahu ve značné míře narušen. Volba práva může být prohlášena za neplatnou jen z toho důvodu, že zvolené právo soud neshledal právem s dostatečně rozumným vztahem k právnímu vztahu.

Kramer nabízel i náhradní řešení k rozšíření kolizně limitované volby právy zakotvené v bývalém § 1-105 UCC. Kromě volby práva zainteresovaného státu by si dle jeho návrhu mohly strany zvolit i právo jiného než zainteresovaného státu. A to v případě, že k tomu měly rozumný důvod (rational basis).⁵² Tímto rozumným důvodem může být dle Kramera kupř. to, že právo zainteresovaného státu není dostatečně rozvinuté, a proto je možné zvolit si aplikaci jiného práva, které obsahuje propracovanější úpravu.⁵³ Opět je zde vágní podmínka "rozumného důvodu" pro připuštění volby práva. Otevírá se tak sice možnost zvolit si právo nejen z okruhu právních řádů zainteresovaných států, ale posouzení platnosti takové volby

---

⁴⁸ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 460.

⁴⁹ Rühl, Giesela. Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic convergence and Economic Efficiency. *CLPE Research Paper*, 2007, roč. 3, č. 4, s. 13.

⁵⁰ Závazný katalog toho, jaké státy jsou považované za zainteresované, není, je vždy v moci soudce, aby rozhodl, zda právo zvoleného státu lze považovat za právo státu, který má k právnímu vztahu rozumný vztah.

⁵¹ Znalost právního řádu, judikatury, literatury, aplikačních postupů, časová a finanční náročnost rozhodování, finanční a časové úspory při rozhodování apod.

⁵² Obdobná limitace je obsažena v *Restatement (Second) of Conflict of Laws*, § 187. Dostupné na <http://www.kentlaw.edu/perritt/conflicts/rest187.html>, [citováno dne 17. 5. 2009].

⁵³ Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28, s. 461.

práva je opět v libovůli soudce. Navržené náhradní řešení namísto posílení jistoty ohledně skutečné aplikace zvoleného práva vnáší jen další nejistotu, protože nechává na soudci či rozhodci posouzení, zda zde existuje rozumný důvod k volbě práva jiného státu než státu zainteresovaného či nikoli.

Giesela Rühl⁵⁴ přichází na základě analýzy rozhodnutí amerických soudů k zajímavému závěru. Ač jsou americký i evropský přístup v teoretické rovině rozdílné, v praxi dochází často ke stejnému koliznímu řešení. Děje se tak proto, že americké soudy považují za ono podstatné spojení cizího práva s právním vztahem *de facto* každé právo. Tím se snižuje množství těch případů, v nichž by soudy odmítly aplikaci zvoleného práva. Otázkou v takové chvíli zůstává, proč vůbec volbu práva omezovat na právo s rozumným vztahem k právnímu vztahu, když výsledek je dle jejího zjištění v podstatě totožný jako u kolizně neomezené volby práva. I přes to, že se judikatura v řadě případů kloní k extenzivnímu výkladu pojmu "rozumný vztah", stále zůstává možnost odepření aplikace takového právního řádu s odkazem na nedostatek onoho podstatného spojení. A ona přetrvávající možnost vyloučení aplikace zvoleného práva přispívá k právní nejistotě.

Na základě výše uvedeného rozboru obou konceptů z teoretického pohledu lze dospět k závěru, že právní jistota smluvních stran o výsledné právní regulaci jejich právního vztahu s mezinárodním prvkem je vyšší v případě, že neexistuje hrozba prohlášení jejich volba práva za neplatnou z důvodu nedostatečné vazby zvoleného práva a jejich právního vztahu. Právní jistota smluvních stran je tedy z tohoto pohledu vyšší v konceptu kolizně neomezené volby práva.

4.2 PRÁVNÍ NEJISTOTA PRAMENÍCÍ Z ROZDÍLNÝCH KOLIZNÍCH ÚPRAV

V této souvislosti je podstatné si uvědomit, že přípustnost učiněné volby práva pro konkrétní právní vztah je posuzována především z pohledu *legis fori*, resp. *legis arbitri*. Byla-li by přípustnost volby práva primárně posuzována podle *legis causae*, dá se předpokládat, že by si smluvní strany zvolily takové právo, které jimi učiněnou volbu práva bude považovat za platnou. Vzhledem k tomu, že v okamžiku tvorby smluvní doložky o volbě práva bez současné platně uzavřené prorogační doložky strany s určitostí neví, ve kterém státě bude jejich případný soudní spor probíhat, nelze s jistotou prohlásit, že učiněná volba práva bude i při posuzování sporu obecným nebo rozhodčí soudem akceptována.

Z toho vyvstává zásadní požadavek na unifikaci, resp. harmonizaci právních úprav volby práva. Především v současné době, kdy neomezená volba práva je ve vyspělých zemích velmi rozšířeným hraničním určovatelem jak pro závazkové vztahy, tak pro další vztahy, je rozumné koncepčně upravovat kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy jednotně nebo alespoň co nejpodobněji, což bude princip právní jistoty a předvídatelnosti posilovat. A to i s ohledem na skutečnost, že kolizně neomezená volba práva je v současné době zakotvena jak v článku 3 odst. 1 Římské úmluvy (Řím, 1980), tak čl. 7 odst. 1 Haagské úmluvy o právu rozhodném pro

---

⁵⁴ Rühl, Giesela. Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic convergence and Economic Efficiency. CLPE Research Paper, 2007, roč. 3, č. 4, s. 11 a násl.

smluvní závazkové vztahy (Haag, 1986) i v čl. 7 Mezi-americké úmluvy o právu aplikovatelném na mezinárodní smlouvy (Mexico City, 1994).⁵⁵

Lze tedy uzavřít, že právní jistotu účastníků právních vztahů s mezinárodním prvkem nejvíce podporuje taková úprava kolizních norem pro obchodněprávní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem, která se bude co nejvíce blížit nejčastěji užívaným úpravám v ostatních vyspělých státech. Tím je v současné době kolizně neomezená volba práva. A contrario, chtějí-li si být strany smlouvy skutečně jisty aplikací zvoleného práva, je třeba přijmout nejnižší obecně užívaný standard. A omezit vlastní volbu práva jen na takové právní řády, jejichž aplikace by přicházela obvykle v úvahu při použití náhradních hraničních určovatелů.

4.3 VYLOUČENÍ VOLBY NEUTRÁLNÍHO PRÁVA

Dalším velmi podstatným rysem konceptu interest analysis je to, že vylučuje volbu tzv. neutrálního práva.⁵⁶ Neutrálním právem je právo státu, ke kterému ani jedna ze smluvních stran nemá takový vztah, který by druhá strana považovala za podstatnou výhodu. Není to tedy právo vojensky či jinak neutrálního státu, ale typicky právo státu, ve kterém ani jedna ze smluvních stran nesídlí, právo, jehož aplikace je pro daný typ smluv výhodná, aniž by takový právní řád měl jakoukoli souvztažnost s právním vztahem, apod. Typicky se za neutrální právo považuje až takové právo, které nemá k danému závazkovému vztahu žádné pouto.⁵⁷

Volba neutrálního práva je jednou z možností, jak strany mezinárodních smluv mohou kompromisně vyřešit konflikt ohledně volby rozhodného práva, kdy obě strany odmítají přistoupit na volbu práva druhé strany, protože v takovém postupu vidí příliš mnoho nijak nevyvážených výhod. Možnost zvolit si neutrální právo s sebou na jednu stranu nese rovnost v postavení stran sporu ohledně aplikace práva, se kterou je alespoň jedna ze stran obeznámena, na druhou stranu přináší volba neutrálního práva často nevýhody spočívající ve zvýšených nákladech na právní zastoupení a zjišťování obsahu cizího práva.

Již z toho je na první pohled zřejmé, že doktrína interest analysis logicky zamezuje volbu neutrálního práva již proto, že neutrální právo nemá z povahy samé k danému sporu žádný vztah a tudíž nemůže být ani právem na právním vztahu zainteresovaného státu.⁵⁸ Tendence judikatury k extenzivnímu výkladu rozumného vztahu i na právo neutrálního státu jde proti smyslu konceptu interest analysis. Ve volbě neutrálního práva nelze vidět rozumný vztah s

---

⁵⁵Revisition of Uniform Commercial Code – Article 1, General Provisions, 2001, American Law Institute and National conference of commissioners on uniform state law. Dostupné na: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ucc1/UCC10401.pdf> [citováno dne 2. května 2009].

⁵⁶ Jeunger, Friefrich K. Appendix A: Letter from Friedrich K. Juenger to Harry C. Sigman, Esq., June 23, 1994. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1995, č. 455, roč. 28, s. 448

⁵⁷ Salač, J. K aktuálním otázkám volby práva ve smlouvách v mezinárodním obchodním styku. Evropské právo, 2003, č. 5, s. 2.

⁵⁸ Ke stejnému závěru dospěl i Graves, Jack M. Party Aunotnomy in Choice of Commercial Law: The Failure of Revised U. C. C. § 1-301 and a Proposal for Boarder reform. Seton Hall Law Review, 2005-2006, č. 59, s. 75.

právním řádem, jedině rozumný důvod pro volbu takového právního řádu tak, jak je to upraveno v Restatement (Second) of Conflict of Laws.⁵⁹

Frekvence a praktičnost volby neutrálního práva v mezinárodním obchodu ukazuje, že vyloučení možnosti zvolit si neutrální právo v případě, že není jasné, kde bude případný spor vzniklý z takového právního vztahu řešen, nabourává princip právní jistoty. Smluvní strany mezinárodní obchodní smlouvy si volí neutrální právo, aby si zaručili rovnost, co se týče přístupu k rozhodnému právu, a jistotu ohledně obsahu zvoleného práva. Ovšem při nalézání rozhodného práva soudem, který aplikuje kolizně omezenou volbu práva pouze na právní řády států s rozumným vztahem k danému právnímu vztahu, bude volba neutrálního práva považována za neplatnou a rozhodné právo bude určeno podle kolizních norem legis fori. Původně vysoká míra právní jistoty účastníků smlouvy ohledně otázky, kterým právním řádem se jejich právní vztah bude řídit, je tak ve výsledku nulová, jelikož je rozhodné právo určováno zcela jiným způsobem než aplikací jimi zvoleného práva.

Jak již bylo řečeno, v roce 2001 byla konečně dokončena revize článku 1 UCC včetně změny ujednání o volbě práva. Revidovaný článek 1-301 poskytuje na rozdíl od předchozí úpravy podstatně větší míru autonomie stran v oblasti volby práva pro mezinárodní transakce. UCC se tak zásadním způsobem přiblížil ke kolizní úpravě obsažené v Římské úmluvě. Z odůvodnění konečného návrhu této změny je patrné, že jedním ze zásadních důvodů pro tuto změnu bylo přiblížení kolizní úpravy volby práva u nespotebítelkých sporů obecně zavedené praxi v mezinárodním obchodě, která se odráží ve volbě neutrálního práva.⁶⁰

I v tomto bodě lze proto dospět k závěru, že koncept umožňující hojně využívanou volbu neutrálního práva nabízí podstatně vyšší právní jistotu stran smlouvy než koncept kolizně omezené volby práva. Kolizně neomezená volba práva dává stranám sporu jistotu, že neutrální právo volené stranami především pro zajištění rovných pozic obou smluvních stran bude skutečně na daný právní vztah aplikováno.

5. ZÁVĚREM

Cílem této práce bylo představit koncept kolizně omezené volby práva na právo států, které mají s mezinárodní transakcí rozumný vztah, a koncept neomezené volby práva základní kolizní normou a srovnat míru právní jistoty účastníků smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem v obou těchto konceptech. Práce ověřovala hypotézu, že koncept volby práva omezené pouze na volbu práva těch států, které mají k mezinárodněprávní transakci rozumný vztah, nabízí nižší úroveň právní jistoty než koncept kolizně neomezené volby práva.

K ověření hypotézy bylo nejprve nutné rozebrat koncept volby práva jak z pohledu kolizně neomezené volby práva, tak pohledem kolizně omezené volby práva. Z provedeného rozboru je zřejmé, že možnosti omezení volby práva existují v obou konceptech, jen oba přístupy zajišťují ono omezení jinými mechanismy. Z provedeného srovnání vyplývají tyto závěry:

---

⁵⁹ Viz pozn. č. 52.

⁶⁰ Revision of Uniform Commercial Code – Article 1, General Provisions, 2001, American Law Institute and National conference of commissioners on uniform state law. Dostupné na <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ucc1/UCC10401.pdf> [citováno dne 2. května 2009].

- Kolizně omezená volba práva z pohledu interest analysis limituje okruh právních řádů, které je možné zvolit, pouze na ty, které mají rozumný vztah s mezinárodněprávní transkcí. Volba jiného právního řádu je vyloučena.
- Kolizně neomezená volba práva nijak neomezuje okruh právních řádů, které je možné volit. Přesto ale nelze o kolizně neomezené volbě práva hovořit jako o zcela neomezené volbě práva. Její omezení existují, vyplývají ovšem nikoli ze samotné kolizní normy, ale z jiných ustanovení právního řádu.
- Kolizně neomezená volba práva připouští volbu neutrálního práva, zatímco kolizně omezená volba práva a priori volbu neutrálního práva vylučuje.
- Ochranné mechanismy, které mohou způsobit další omezení aplikace zvoleného práva, mohou být aplikovány jak v režimu kolizně omezené, tak v režimu kolizně neomezené volby práva.
- Celosvětový vývoj v oblasti kolizního práva pro smluvní obchodněprávní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem tenduje ke kolizně neomezené volbě práva, která se objevuje v nejvýznamnějších mezinárodních úmluvách zabývajících se unifikací kolizních norem. Státy mohou zvýšit právní jistotu smluvních stran o aplikaci jimi zvoleného práva zavedením kolizního pravidla, které je celosvětově rozšířenější.
- Kolizně neomezená volba práva umožňuje volbu širšího spektra právních řádů. Pokud se bude místo řešení sporu vzniklého ze smluvního závazkového právního vztahu s mezinárodním prvkem nacházet ve státě, který umožňuje kolizně neomezenou volbu práva, je pravděpodobné, že aplikace práva zvoleného stranami smlouvy nebude vyloučena. Ve státě, který volbu práva kolizně omezuje, je jistota smluvních stran, že se jejich právní vztah bude skutečně řídit zvoleným právem, nižší.

Na základě výše uvedených dílčích závěrů lze shrnout, že právní řád obsahující kolizně neomezenou volbu práva pro smluvní obchodněprávní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem nabízí smluvním stranám vyšší míru právní jistoty o tom, jakým právním řádem se jejich vzájemný právní vztah řídí, než koncept kolizně omezené volby práva.

Literature:

- Boer Th. M. De. Facultative choice of law : the procedural status of choice-of-law rules and foreign law. In *Recueil des Cours*, 1996, č. 257.
- Edwards, Pamela: Into the Abyss: How Party Autonomy support Overreaching through the Exercise of Unequal Bargaining Power. *John Marschall Law Review*, 2003, č. 36.
- Graves, Jack M. Party Autonomy in Choice of Commercial Law: The Failure of Revised U. C. C. § 1-301 and a Proposal for Boarder reform. *Seton Hall Law Review*, 2005-2006, č. 59.
- Hradilová, V. Vývoj doktrín mezinárodního práva soukromého v USA. *Právník*, 2007, č. 8.

- Jeunger, Friefrich K. Appendix A: Letter from Friedrich K. Juenger to Harry C. Sigman, Esq., June 23, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28.
- Kegel, Gerhargd. Fundamental Approaches. In *International encyclopedia of comparative law*. 1986, díl III *International private law*, kap. 3.
- Kramer, Larry. Appendix B: Letter from Larry Kramer to Harry C. Sigman, Esq., August 4, 1994. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1995, č. 455, roč. 28.
- Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. Brno : Doplněk, 2004, s. 233 a násl.
- Lando, Ole. Contracts. In *International encyclopedia of comparative law*. 1976, díl III *International private law*, kap. 24.
- Neuhaus, P. H. Legal Certainty versus equity in the conflict of laws. *Law and Contemporary Problems*, 1963, č. 28.
- Rühl, Giesela. Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic convergence and Economic Efficiency. *CLPE Research Paper*, 2007, roč. 3, č. 4.
- Salač, J. K aktuálním otázkám volby práva ve smlouvách v mezinárodním obchodním styku. *Evropské právo*, 2003, č. 5.

Reviewer:

Naděžda Rozehnalová

Contact – email:

simona.travnickova@law.muni.cz